

М.С.Серғалиев жазушылар тіліндегі фразеологизмдерді талдау барысында тіл мәдениеті тұрғысынан дұрыс қолданылмаған тұстар да кездесетінін атап өтеді. Мысалы, «алайда көп жақсылықтың арасында некен-саяқ болса да «әттеген-айдың» ұрып тұратынын айта кету керек. Тілдің басқа элементтері сияқты, мақалдар мен мәтелдерді үлкен талғаммен пайдаланатын Тәкеннің (Әлімқұлов) шығармаларында көзі жаудырап отырған қыз-келіншектерді және олардың тым-тырыс отырғанын бейнелеу үшін «аузын бұған өгіз» деуі эстетикалық ләззат бере қоймайды. Барша қазақтың қолдануында үндестікті сондай фразалық тіркес арқылы халық шешендігін пайдаланып беру бар екендігі белгілі. Бірақ дәл осы жағдайда, нәзік адамдарды әдемі суреттеп отырып, мұндай теңеуге баруы оқушысын қуанта алмасы да белгілі» [1,47]. Бұл жерде қазақ тіліндегі тұрақты тіркестердің тіркесімділік, яғни дистрибутивтік ерекшеліктерін қарастырады. Бұл мәселе де қазақ тіл білімінде өте өзекті болып отыр. Себебі көркем әдебиет тілінде, публицистика, ауызекі сөйлеу тілінде болсын тұрақты тіркестердің дұрыс қолданылмай жүргенінің кездесетіні көңіл қынжылтады. Тіл мәдениеті мәселесіне бей-жай қарамайтын академик те өз еңбектерінде осы мәселені көтеріп жүргені көзі қарақты оқырманға аян.

Қорыта келгенде айтарымыз, академик М.С. Серғалиев «Көркем әдебиет тілі» атты еңбегінде көркем проза тілі мен ғылыми-сын еңбектер тілін стильдік талдау барысында троптың түрлері, стилистикалық айшықтаулармен қатар тұрақты тіркестердің де өзіндік орны бар екенін дәлелдеп шыққан. Сондай-ақ фразеологизмдердің теориялық мәселелерімен қатар шағын және эпикалық мәтіндерде тұрақты тіркестердің қолданылу аясын анықтаудың да үлкен мәні бар екеніне назар аудартады.

Біз ғалымның көркем әдебиет тіліндегі тұрақты тіркестердің қолданылуына байланысты жүргізген талдауларына аз-кем ғана тоқталдық. Алда ғалымның функционалды стильдің барлық түрлеріндегі фразеологизмдердің қолданылу ерекшеліктеріне қатысты құнды ой-пікірлер білдіретініне сеніміміз мол.

Әдебиет:

1. Серғалиев М. Көркем әдебиет тілі. – Алматы, 1995.

2. Ернарзұлова З. Тіл біліміндегі прагматикалық бағыт // Ұлттық рухтың ұлы тіні. – Алматы, 1999.

Г. Смағұлова

ҰСТАЗДЫҚ ҰЛАҒАТ ПЕН ҒАЛЫМДЫҚ ҒИБРАТ

Естелік жазуда өткен шақпен сөйлеу қиын, әрине. Әсіресе, ұстазың туралы айтқанда жадының жаңғыртып өтетін сәттер астарындағы ғұмырлық оқиғалар тек шәкірт санасында ғана өшпейтін болар. Себебі сол шәкірттің бүкіл болмысына арқау болған ұстаз өнегесі мен берген білімі, сіңірген тәрбиесі, қалдырған әсері бәрі – мәңгілік. Бұл өмірде ұстаздан сабақ алмаған, ұстаз алдын көрмеген, ұстаз ұлағатын тыңдамаған адам жоқ және болмайды да. Өйткені тіршілік пен өмір заңдылығы адамдар үшін алдыңғы күндерге жетектейтін сарқылмас күш иесі етіп Ұстазды жаратқан. Жұмыр басты пенделердің ақылдылығы мен даналығына әрдайым игілік нұрын сеуіп, олардың өмірден өз орнын табуына, тіпті Адам атына лайық қасиеттермен жабдықтап, кеңес беріп жетектеп дегендей, үлкен өмір жолына бағыт пен бағдар сілтеп, санатқа іліктіретін де Ұстаз еңбегі.

Осындай ой орманында бірден өзіңнің өмір жолында сәт сапар тілеп, әрдайым ұстаздық міндеті мен парызын мейілінше өтеген жандардың кісілік келбеті мен ұстаздық ұлағаты, ғылымдағы ғибраты есіңе түседі.

Ұлттық Ғылым академиясының академигі, проф. Мырзатай Серғалиевтің ұстаздық жолы бәріміздің рухани үйіміз қара шаңырақ КазГУ-ден басталады...

Өткен ғасырдың жетпісінші жылдарынан бері шәкірттік жолдан басталған таныстық, күні бүгінге дейін ұстазға деген ыстық ілтипат, қадір-құрметпен астасып, міне, бүгін Еуразия университетінің мінберіне алып келді...